

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2018/150

Karar Sayısı : 2019/79

Karar Tarihi:16/10/2019

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Danıştay Onikinci Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 6. maddesinin 10/6/1994 tarihli ve 4001 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle değiştirilen (5) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 10., 13., 36. ve 90. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Yargılama sürecinde tebligat işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalması nedeniyle tamamlanması istenen posta ücretinin davacı tarafından yatırılmaması üzerine davanın açılmamış sayılmasına karar verilen davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 6. maddesi şöyledir:

"Dilekçe üzerine uygulanacak işlem:

Madde 6- 1. Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına veya 4 ncü maddede yazılı yerlere verilen dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra deftere derhal kayıtları yapılarak kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava bu kayıtda yapıldığı tarihte açılmış sayılır.

2. Davacılara, kayıt tarih ve sayısını gösteren inzalı ve mühürlü, puluz bir alındı kağıdı verilir.

3. 4 ncü maddede yazılı diğer yerlere verilen dilekçeler, en geç üç gün içinde Danıştay veya ait olduğu mahkeme başkanlığına taahhütlü olarak gönderilir. Bu yerlerde harç pulları bulunmadığı takdirde bunlara karşılık alınan paraların miktarı ve alındı kağıdının tarih ve sayısı dilekçelere yazılır.

4. (Değişik: 10/6/1994-4001/4 md.) Herhangi bir sebeple harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, otuz gün içinde harcin ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.

5. (Değişik: 10/6/1994-4001/4 md.) Dava açıldıktan sonra posta ücretinde tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalma olması halinde, otuz gün içinde posta ücretinin tamamlanması daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Posta ücreti süresi içinde tamamlanmazsa dosyanın işleminden kaldırılmasına karar verilir. Bu kararın tebliği

tarihinden başlayarak üç ay içinde, noksanı tamamlanmak suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.

6. (Değişik: 10/6/1994-4001/4 md.) 4 ve 5 inci fıkralardaki tebligat re'sen genel bütçeden yapılır.

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Recep KÖMÜRCÜ, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 6/12/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Elif KARAKAŞ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü ve dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşünülür:

A. İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle; dava açıldıktan sonra posta ücretinin tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalması üzerine verilen süre içinde eksikliğin tamamlanmaması durumunda davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğini öngören kuralın bu hâliyle yargı yoluna başvurmayı imkânsız kıldığı ve ortaya çıkardığı hukuki sonuçlar itibarıyla hak arama özgürlüğünü amacını aşacak şekilde sınırlandırdığı, böylece dava masraflarını karşılayamayan ya da başka nedenlerle ödemeyen kişiler yönünden kanun önünde eşitsizliğe yol açtığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 13., 36. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. Kural; dava açıldıktan sonra posta ücretinde tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalma olması hâlinde otuz gün içinde posta ücretinin tamamlanmasının daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hâkimi, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından ilgiliye tebliğ olunacağını, tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanacağını, posta ücretinin süresi içinde tamamlanmaması hâlinde dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verileceğini, bu kararın tebliği tarihinden başlayarak üç ay içinde, noksanı tamamlanmak suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilerek davacıya tebliğ olunacağını öngörmektedir.

5. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir*" hükmüne yer verilmek suretiyle hak arama hürriyeti güvence altına alınmıştır

6. Hak arama hürriyetinin temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması hak arama hürriyetinin ön koşulunu oluşturur.

7. İtiraz konusu kural, dava açıldıktan sonra posta ücretinde tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalma olması durumunda yargılamaya devam edilebilmesini posta ücretinin tamamlanması koşuluna bağladığından hak arama hürriyetine ve bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına getirilen bir sınırlama niteliğindedir.

8. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*" denilmektedir. Buna göre hak arama hürriyetine sınırlama getiren kanuni düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması ve ölçütlü olması gerekir.

9. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama hürriyeti için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir.

10. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan bir diğer sınırlama ölçütü olan ölçülülük ilkesi ise *elverişlilik, gereklilik ve orantılılık* olmak üzere üç alt ilkedен oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

11. Dava açma hakkını kullanırken bazı imkân ve kolaylıklardan yararlandırılan bireylerin aynı zamanda birtakım kanuni yükümlülükleri bulunmaktadır. Davayı takip etmek, yargılama giderlerine katılmak, duruşmalara gelmek gibi usule ilişkin işlemlerin gereğinin yerine getirilmemesine kanun koyucu tarafından bazı hukuki sonuçlar bağlanmış olup dosyanın işlemden kaldırılması ve davanın açılmamış sayılması hâlleri de anılan sonuçlar kapsamındadır.

12. Dosyanın işlemden kaldırılması ve davanın açılmamış sayılması; tarafları ve özellikle davacıyı davasını takip etmede özenli davranmaya zorlamak, bu yolla tarafların açılan davayı uzun süre takipsiz bırakmasını ve dolayısıyla yargılamanın sürüncemede kalarak gereksiz yere uzamasını önlemek amacıyla kabul edilen usul hukuku müesseseleridir.

13. Kanun koyucu; mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve yapısı hakkında Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma konusunda takdir yetkisine sahip bulunmaktadır. Anayasa'nın 142.

maddesinde “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir” denilmek suretiyle bu husus hüküm altına alınmıştır.

14. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de *makul sürede yargılanma* hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir*” denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu hak gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013). Dolayısıyla davaların makul süre içinde sonuçlanmasının sağlanması amacıyla mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılmasının anayasal açıdan meşru bir amaca dayandığı görülmektedir.

15. İtiraz konusu kuralla gereksiz kanun yolu başvurularının önlenmesinin, yargı mercilerinin iş yükünün azaltılmasının ve yargı hizmetlerinin hızlandırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu amaç uyumsuzlukların en kısa sürede sonuçlandırılmasını öngören anayasal kurallarla uyumlu olup kuralın belirtilen amaca ulaşma yönünden elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Bu durumda, öngörülen sınırlamanın orantılı olup olmadığına bakılmalıdır.

16. Bir idari davada posta ücretinin tebliğ yapılmasını engelleyecek şekilde azaldığının tespit edilmesi üzerine kural uyarınca idari yargı mercii tarafından davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi; eksik kalan posta ücretinin tamamlanması için davacıya otuz günlük süre verilerek iki ayrı bildirim yapılması, bu bildirimlerin gereğinin yapılmaması üzerine mahkemece dosyanın işlemde kaldırılması ve bu husustaki kararın tebliği üzerine üç ay içinde eksikliğin tamamlanmak suretiyle dosyanın yeniden işleme konulması talebinde bulunulmaması durumunda gerçekleşebilecektir.

17. Diğer taraftan davasında haklı çıkması hâlinde ödemiş olduğu yargılama giderlerinin ve dolayısıyla posta ücretinin 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde yapılan atf gereğince 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 326. maddesi kapsamında mahkemece davacıya iade edilmesine hükmedilir. Ödeme gücü olmayanların ise aynı atf uyarınca bu durumlarını belgelendirerek 6100 sayılı Kanun'da düzenlenen adli yardım hükümlerinden yararlanması mümkündür.

18. Buna göre davasının takibine ilişkin gerekli özeni gösterme yükümlülüğü bulunan davacıya iki kez otuzar günlük ve bir kez de üç aylık süre tanınarak posta ücretinde meydana gelen eksikliği tamamlaması için çeşitli imkânlar verildiği, davanın lehine sonuçlanması hâlinde ödemiş olduğu posta ücretinin diğer yargılama giderleriyle birlikte davacıya iade edileceği ve ödeme gücünden yoksun bulunanlar yönünden adli yardımdan yararlanma imkânının bulunduğu görülmektedir. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde kural ile getirilen sınırlamanın davacıya aşırı ve olağandışı bir külfet yüklediği, kuralla hedeflenen kamu yararı ile davacıların mahkemeye erişim hakkı arasında makul dengenin gözetildiği sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın orantısız, dolayısıyla ölçüsüz olduğu söylenemez.

19. Anayasa'nın 10. maddesinde “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir./ Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla*

yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürülüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

20. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen *kanun önünde eşitlik ilkesi* hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı; aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişiler arasında ayırım yapılmasını ve kişilere ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilke ile aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

21. Açtığı dava devam etmekte iken posta ücretinde kuralda belirtilen şekilde bir azalma söz konusu olmadığı için davası devam eden davacılar ile posta ücretinin azalması nedeniyle kuralın muhatabı olan davacılar aynı hukuki durumda bulunmadıklarından aralarında eşitlik karşılaştırması yapılamaz. Kaldı ki bu kişilerin aynı hukuki durumda oldukları kabul edilse dahi davacıların usul hükümlerine uyma yükümlülükleri ve gereksiz başvuruların önlenmesi bakımından kural ile öngörülen sınırlamanın haklı bir gerekçeye dayanmadığı söylenemez. Diğer taraftan yargılama giderlerini ödeme gücü olmayan davacıların adli yardım hükümlerinden yararlanma imkânı olup kuralda eşitlik ilkesini zedeleyen bir yön bulunmamaktadır.

22. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 10., 13. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

23. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme tarafından kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 90. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 6. maddesinin 10/6/1994 tarihli ve 4001 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle değiştirilen (5) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 16/10/2019 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ